

על הקרן הסודית של שר-האוצר

פנחס ספיר ועל הנסיונות למשמש את מהותה

וונדרגייט

נוסח ישראל

גובחית-רומות ספיר הצעה שאי-אפשר לדחותה

שוחד במסווה תרומה

העולם הזה מאשים:

הנסיונות שנעשו בימים האחרונים להציג את הקרן הסודית של פנחס ספיר כקרן פילנתרופית נורמלית, שנועדה למטרות צדקה ושאינו מכובה שום דבר יוצא-דופן וחריג, נועדו למשמש את טיבה האמיתי של הקרן ולהפוך על השערוריה הנובעת מעצם קיומה והפעלתה. "העולם הזה" מאשים את שר-האוצר פנחס ספיר כי בחפזו עיזב את הקרן הסודית הנושאת את שמו נתן יד לעבירות על כללי הנוהל, הסדר הטיב והדמוקרטיה, מהטעמים הבאים:

- כאשר שר במעמדו של שר-האוצר, החולש על כל משק הכספים בארץ, ושעל פי החלטותיו הבל-עדות יישק כל דבר בכלכלת המדינה, שבכוחו לקבוע מי יהיה עשיר ומי יישאר עני — פונה בבקשה לתרומה לאנשי משק בישראל, אין הבדל בין בקשה לתרומה בקשתו האישית של שר-האוצר, כמוה כתשלום שוחד במסווה של תרומה, כיוון שנותן התרומה מצפה לטובת הנאה משר האוצר כגמול על תרומתו.
- אין זה משנה כלל לאילו מטרות נאספו הכספים שנתרמו לקרן ספיר. המטרות יכולות להיות חיוביות ונעלות ככל שיהיו, אבל הפעלת מערכת ההעדרות, הפרוטקציה והפריבילגיות לתורמים, אינה הופכת ללגיטימית בשל כך.
- כל המטרות שלשמן נתרמו הכספים לקרן ספיר, נמצאות בתחום סמכותה של הרשות המבצעת במדינה — הממשלה, וחייבות לקבל את מימונן מתקציב המדינה. לא ייתכן ששר-האוצר ינהל פנקסנות כפולה — אחת גלויה לעיני כל, ואחת חשאית הידועה רק לו ולמקורביו. כשארשר פרטי מנהל את עסקיו בצורה כזו — מהווה הדבר עבירה.
- הזרמת מאות מיליוני לירות למטרות ממלכתיות תוך עקיפת הכנסת ומוסדות הביקורת של המדינה, אינה מהווה רק זילזול בכל ההליכים של מדינה דמוקרטית, אלא פותחת פתח למעשי שחיתות ולניצול הכספים למטרות שלא לשמן נועדו.
- כתוצאה מהעובדה ששר-האוצר הוא הקובע הבלעדי לאילו מטרות יזרמו הכספים הנתרמים לקרן ספיר, רוכש השר שליטה אישית בלעדית בכל המטרות סודות הנהנים מהתרומות. כיוון שרובם של מוסדות אלה כפופים לשליטתם של מיפגות פוליטיות, רוכש שר-האוצר בכספי הקרן השפעה פוליטית עצומה על-ידי הבחנת תרומה לבית-ספר של אגודת ישראל הוא יכול לקנות את הצבעת הח"כים של מפלגה מעין זו בכנסת, ועל-ידי תרומה לבית-החולים של מפלגה אחרת הוא יכול לגייס את קולותיה לתימכה בו. זהו מיסחר פוליטי מהסוג השפל ביותר, כדוגמת הצבעת אגודת-ישראל בשעתו עבור הארכת הממשל הצבאי, תמורת הרשיון שניתן לה לפתוח בנק.
- איסוף התרומות לקרן של ספיר פוגע בתקציבים הגלויים והרשמיים של המדינה. לפחות 50% מהכספים הנותרים לקרן מהתרומות בארץ, היו צריכים להגיע לקופת האוצר דרך מס ההכנסה, ולשמש למטרות חשבויות ודוחקות יותר מאשר אלה ששר-האוצר מעוניין בהן.

מתוך, לאור כישרונו הטבעי באיסוף תרומות. כל ורועות הממשל וכל העתונות הישראלית — התלויה במידה רבה בחסדיו של שר-האוצר בכל הקשור לסובסידיות לעיתונות היומית ולהלוואות פיתוח — גוייטו כדי לטשטש את מהותה האמיתית של קרן ספיר, להמעיט מערך השערוריה הכרוכה בה ולחפות, לא במעט בעזרת שקרים גלויים, על פעילות ההתרמה החשאית של שר-האוצר.

מה לא בסדר בעצם עובדת קיומה של קרן ספיר?

נסיון הטעיה

כפי שספיר מתאמץ להסביר, בעזרת הכתבים הרב-כלכליים של העיתונות היומית — הרי מה שמכונה "קרן ספיר" אינו אלא "ריכוז פרויקטים", שנועד לנצל אפשרויות לטחוט תרומות נוספות מנדבנים יהודים בחו"ל — מעל ומעבר לתרומותיהם הרגילות למגביות — לפרוייקטים בתחומי הבריאות, החינוך והסעד הנושאים את שם.

טענה מעין זו גובלת בנסיון הטעיה. כל דולאר הנתרם לקרן ספיר הוא דולאר אחד פחות המגיע למגבית היהודית המאוחדת או למיפעל הבונדס. כיוון שגם איל-ההון היהודי בחוץ-לארץ, תורם בכל שנה רק את אותו הסכום המותר לו כניכוי על חשבון מס ההכנסה בארצו — יש לכל תורם פוטנציאלי כזה מיכסתיג של תרומות אותו הוא מחלק למטרות שונות. משום כך כל דולאר שהוא תורם לקרן ספיר, אינו נלקח מכיסו או מחשבון הבנק הפרטי שלו. כל דולאר לקרן ספיר הוא דולאר פחות למגבית של הסוכנות היהודית או דולאר פחות למיפעל הבונדס.

אותו דבר אמור גם לגבי התרומות של אילי-ההון הישראליים. מיליוני הלירות שתורמים הנדבנים העשירים של ישראל לקרן ספיר, אינם מהווים כל מעשה נדיבות מצידם. הם נותנים ספיר למעשה לספיר המגיעים לאוצר המדינה.

עובדה היא שהנסיונות להתרים את אלייהו הון של ישראל לקרן ספיר נכשלו כל עוד לא העביר שר-האוצר בכנסת בדצמבר 1971 תיקון לפקודת מס ההכנסה, הר מסמך את שר-האוצר לזכות את מחצית סכום התרומות הניתנות למוסדות שהוא עצמו מאשר לצורך זה, בפסטר ממש הכנסה. רק אז, אחרי שתוקן החוק ואילייהו הון הישראליים היו יכולים לנכות את מחצית תרומותיהם לקרן ספיר מסכום הכנסותיהם החייבות במס, החלו התרומות לזרום לקרן ספיר מכספי הנדבנים הישראליים.

אגב, תיקון זה של החוק הוא אוסייני למישטר התלות הכלכלית שמקיים פנחס ספיר: אין בו קריטריונים אחידים וקבועים ומכאי ליהנות מפרטור במס-הכנסה בתרומתו ואילו הם המוסדות שתרומה להם תיחשב כפטורה ממש. הכול תלוי בשרירות ליבו וברצונו הטוב של שר-האוצר. אם הוא רוצה — הוא מאשר מוסד מסויים כמזכר לקבלת תרומות. אינו רוצה — אינו מאשר. עד כה נתרמו בישראל לקרן ספיר כ-200 מיליון לירות. ספיר קבע כי הסוכנות היהודית תוסיף לירה כנגד כל לירה של תרומה בישראל. מול 200 מיליון הלירות שתרמו הישראליים, נתנה הסוכנות 200 מיליון לירות מכספי המגביות בחו"ל. 200 מיליון הלירות שתרמו הישראליים נוכו ממש ההכנסה שלהם — היינו, מחצית התרומה היא הוצאה מוכרת שלמה. מכאן שאילו לא היו תורמים לקרן, היו מגיעים מס-הכנסה בסכום של 100 מיליון לירות שיהיה מגיע לקופת המדינה. תשלומי מס-הכנסה נכנסים לתקציב והם מוצאים בפיקוח הכנסת ובאישורה. גם הוצאות הסוכנות נמצאים בפיקוח וביקורת מבקר הסוכנות ונהלתה, בה סיעות שונות. אולם על קרן ספיר אין פיקוח וביקורת של הכנסת. יוצא, כי כדי לקבל בסך הכל 100 מיליון לירות של תרומות ספיר, 300 מיליון לירות מכספי משלם המיסים מוציא ספיר 100 מיליון לירות יותר מאשר אלה ששר-האוצר מעוניין בהן.

יום, אין צורך להתאמץ כדי לנחש מה היה מתרחש במדינה כמו ארצות-הברית אילו היתה נחשפת שם יום אחד התמונה הבאה: נשיא ארצות-הברית מוזמן אליו שורה ארוכה של אנשי עסקים, אילי תעשייה והון, הנהנים הנאה ישירה מתמריצים, הלוואות, סובסידיות ופטור ממס ממימשלו של הנשיא, ומבקש מהם לתרום כספים, בסכומים של הרבה מאות מיליוני דולארים, לקרן פרטית של הנשיא למטרות בריאות, חינוך, סעד וביטחון. סכומים אלה היה הנשיא מנצל, למטרות שלשמן נתרמו, ללא אישור תקונגרס, ואף ללא ידיעתו. היום, לאור מה שמתחולל בארצות-הברית בפרשת ווטרגייט, אין עוד לאיש ספק מה היה קורה בארצות-הברית לוא פרשה כזו היתה יוצאת לאור ומתגלית לעיני כול. קרוב לוודאי שאילו אנשי מפלגתו של הנשיא היו תומכים או בהדחתו.

במקביל קל גם לתאר מה היה מתחולל בישראל לוא היתה נחשפת כאן שערוריה מסוג שערוריית ווטרגייט, והיה מסתבר כי שר-האוצר, למשל, אחראי להטמנת מיקרופונים במישרדי מיסלגה יריבה, הממשלה היתה מתכנסת או מביעה את הערכתה והוקרתה למפעליו של שר-האוצר, ועדת הכספים והכנסת היתה מתכנסת ומאשרת, כמו חותמת גומי, רטרואקטיבית את כל פעולות שר-האוצר. אפילו נציגי גח"ל, "האופוזיציה" הראשית, היו מביעים התפעלות מפעילותו הדינאמית של שר-האוצר, ואילו שר-האוצר עצמו היה מופיע במסיבת עיתונאים ובטלוויזיה ומצהיר לעיני כל כי הפרשה בגללה הביעה לו הממשלה את הערכתה ובגללה כונסה ועדת הכספים של הכנסת, לא היתה ולא נבראה. זה בדיוק מה שאירע השבוע בישראל בפרשת הקרן הסודית של פנחס ספיר.

דבר קיומה ופעילותה של קרן זו לא נחשף היום. מה כמה שנים שבעתונות מודלפות ידיעות על קיומה של קרן ספיר חשאית, שאילי הון בישראל ובעולם תורמים לה סכומי עתק. ספיר ואנשיו הכחישו מאז ומתמיד את קיומה של הקרן, והמישכו להתרים את המערכה העניפה של עשירי ישראל בתלויים בספיר, לקופת האוצר הפרטית של השר. כל התביעות לגלות מה מסתתר מאחורי הקרן לא נענו.

לוא סימכות הפרשיות בין שערוריית ווטרגייט בין ארצות-הברית לבין חשיפתה המחודשת של קרן ספיר, קרוב לוודאי שאיש בישראל לא היה מתרגש מפרשה זו, והיו עוברים עליה לסדר היום. אולם מהרגע בו הודקה לפרשת קרן ספיר התוית של שערוריית ווטרגייט נוסח ישראל — התעוררה רגישות רבה במיסלגת השלטון לפרשה זו. רגישות המובנת לאור הבחירות ההולכות וקרבות. הממשלה התכנסה לשימוע הסברים על הקרן, ועדת-הכספים נקראה לדיון בפרשה, שר-האוצר עצמו עצבני ונרגש מתמיד, טרח להבהיר לציבור בכל האמצעים שבידו כי, "אין כל קרן — לא סודית ולא גלויה" וכי אין מדובר אלא בפרוייקט של התרומות, "לצרכי בריאות, חינוך וסעד". המנהל על-ידי צוות בסוכנות היהודית, ושר-האוצר אינו ממלא בו אלא תפקיד של